

Czinki Ferenc

Egy kocsma város

József Attila Kör

X 212.656

Czinki Ferenc

Egy kocsma város

© Czinki Ferenc, 2014
© József Attila Kör, 2014
© Fotó: Arany Gold Zoltán, Oláh Gergely Máté, 2014

„Az író is lehet őszinte."
(Mikszáth Kálmán)

„Mért nincs egy hely, ami nincs."
(Bozsik Péter)

„Vásárokban ponyvás könyveket és kalendáriumokat vettünk."
(Ismeretlen felsővárosi adatközlő)

1.

„A nyolcórai harangszóra
a lányoknak haza kellett menni."
(Ismeretlen rózsáskerti adatközlő)

A minap eszembe jutott egy régebbi szöveg, kocsmákról szólt, és ma már sajnos nem föllelhető. A honlap, aminek írtam, csúfos véget ért, a laptop pedig, amibe írtam, egy vörösboros eset miatt, szintén. Ez utóbbiból annyit legalább megtudtunk, hogy miként működhet az alkoholizmus: a sav egy éven át dolgozott az áramkörökben, először csak lassabb lett a gép, aztán betűk tűntek el, végül funkciók.

De ez nyilván csak mellékszál.

Amiről most mesélni kezdek, az a *városi hatok* első kocsmája, a *Vadalma* a Felsővárosban. Nincs még egy olyan terület, aminek ilyen jól érzékelhetőek a határai. Kilépsz a Berényi útra, és vége. A Vadászkürt kereszteződése mintha már egy másik világ lenne. Azok a helyiek, akik biciklivel fordulnak ki a temető felé, úgy

tűnik, mintha egy másik városba utaznának. Az arcuk is egészen megváltozik olyankor. A nyolcas út, az „Elkerülő" egészen egyértelmű határvonal (noha az egykori pestispincék már annak túloldalára esnek), és afféle zöldhatárként itt található a városrész legizgalmasabb bejárata, a jókora hirdetőtáblák alatt, a tűzoltóság oldalában húzódó ösvény, amit ki tudja, kik járhattak ki maguknak az évtizedek alatt. Én magam az Óvoda utca felől szoktam áttolni a biciklit a temető murvás járdáján. A Felsőváros művelődési háza, az egykori *Zsuptipró* megint csak mintha a legszélén lenne valaminek, legalábbis a Móri út mindenképpen ezt érzékelteti velünk, de persze ez tévedés. Hiszen még ezen az úton is át kellett kelniük azoknak a helyieknek, akik száz évvel ezelőtt a Rózsáskerti vendéglőbe igyekeztek, a Fürdő sor közelébe. Vagy esetleg a Kerekes Csárda helyén álló Fister kocsmába, ami egykor hangos, zsúfolt fogadó volt, aztán a tervgazdaság, meg még később a szabadpiac megtette a hatását, és szomorú véget ért, leválasztott garzonkocsmaként. Viszont az elsodródó évtizedek és évszázadok ellenére a Felsőváros még ma is olyan,

mint egy falu a városban: nappal mozgalmas zsibvásár, éjszaka viszont súlya van a sötétnek és tétje a csöndnek.

Ennyit magáról a vidékről, térjünk most rá arra, amiért valójában elkezdtük, beszéljünk a Vadalmáról. A Vadalmáról, ami mostohán el van felejtve, valószínűleg azért, mert nincs szem előtt. A *Felsőváros jussa* című kiadványban[1] például hosszan sorolja a szerző az egykori vendéglőket, fogadókat, ivókat, ám ezek a múlt század közepére szinte kivétel nélkül eltűntek. A Vadalmáról természetesen sehol nem esik szó, semmilyen régi könyvben. Nem is eshet, hiszen az építőutcák és az ONCSA-telep szimbolikus főterén, a lapos tetejű élelmiszerbolttal szemben felépített ivó már jól láthatóan egy újabb világ terméke: a szeles Kádár-kor és a műarany bizsuktól szédült rendszerváltás megtagadott románcának szülötte, és nem hagynak rajta nyomot az évek. És ott lakik benne az aranycsíkos Adidas melegítő meg a bölléring, az utcára

---

[1] Sükösd Gézáné Schuller Erzsébet: *Felsőváros jussa*. Alba Regia Táncegyesület, Székesfehérvár, 2006.

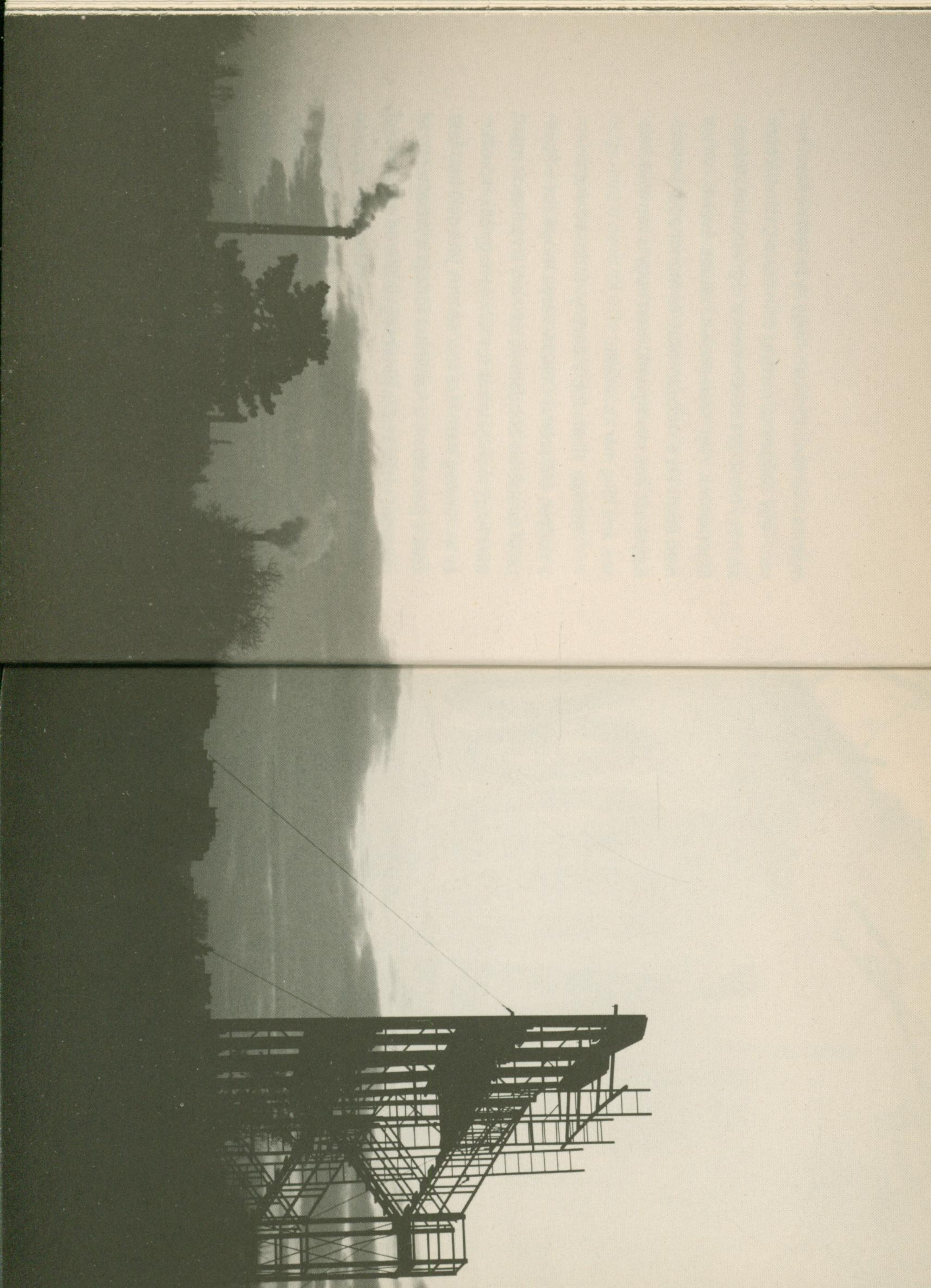

JUKEBOX
MILLENNIUM 4

ki-kinéző bajuszos úr, aki nem ül le, és le sem veszi a kabátját, meg a sarokban egy soha ki nem bontakozó történet, amiből minden alkalommal csak annyit tudunk meg, hogy „soha nem láttam még olyat, mint a honvédségnél hetvenegyben". Ehhez jön még az a lehetetlen és megmagyarázhatatlan nyitva tartás, hogy reggel nyolctól este nyolcig.

Nem tagadom, egy időben én is gyakrabban megfordultam ott, megszegve ezzel azt a szabályt, hogy az ember a lakóhelyéhez legközelebb eső kocsmába lehetőleg ne térjen be, de erről hosszabban majd máskor. Ami viszont fontos, hogy szerettem ezt a helyet, mert kiszakadt az időből, mert egy nem létező falu templom nélküli főterén áll, és akármi is lesz ezután, az én gondolataimban már mindig úgy fog élni, hogy négy komoly férfi áll a kocsma közepén, és ez a négy komoly férfi arról vitatkozik, hogy vajon az egyikük valóban rendelt-e a többiektől egy kölyökmacskát, és most letagadja, vagy az egész úgy nem igaz, ahogy van. De vitatkozzanak csak, mert talán ők maguk sem igazak, és az sem fontos, hogy valóban volt-e kölyök-

macska a kartondobozban, hogy nyávogott-e keservesen, vagy hallgatott, mert ez sem számít, hanem csak az, hogy most újra előjöhetnek a régi sérelmek, fölemlegethetünk régi szerelmeket, eltűnt éveket, vissza nem adott kerti szerszámokat, és mondhatjuk, mondhatjuk azt, ami mi vagyunk, mert hogy is varrnánk vissza, ami félig már kiszakadt.

Amikor elhaladok a Berényi úton, odaképzelem a mélyen ülő szemű ONCSA-házak mögé ezt a kívülbelül lambériás birodalmat, és nem kívánhatok mást, mint hogy mondják csak tovább, és hogy álljon örökké, és ha tényleg nem lesz már semmi; jövedéki adó lesz csak a palackban, a frankhitel fölfalja a játszóteret, az országot platóra rakja Kína meg az IMF, de még Európa is elnyargal, a Földet pedig egy jótékonysági vacsorán véletlenül egyszer a villájára tűzi valaki, akkor a Jóisten vagy, aki utoljára marad, szóljon már be a Vadalmába, hogy vége. Mert addigra biztosan elmúlik a záróra, ez a kezelhetetlen és megérhetetlen, szerelmes és konok asszonytermészetű idő; ez a nyolc óra. Amit csak ismerni lehet, de betartani sosem.

BÁDOGOS KÖZ

2.

„S fehér gallyával int a meggyfa:
Növünk, elvtársaim, növünk."
(Mihail Iszakovszkij)

Egy kisfiú indul lefelé a cseresznyefa ágai között, minden ágat, tehát minden mozdulatot ismer, ezerkilencszáznyolvannyolcat írunk, halad lefelé, egyik láb a másik, egyik kéz a másik után, eléri az utolsó, hosszú vízszintes ágat, fölpillant, csimpaszkodik, nekilódul, ezerkilencszáznyolvannyolcat írunk, és arcra jókorát zuhan.

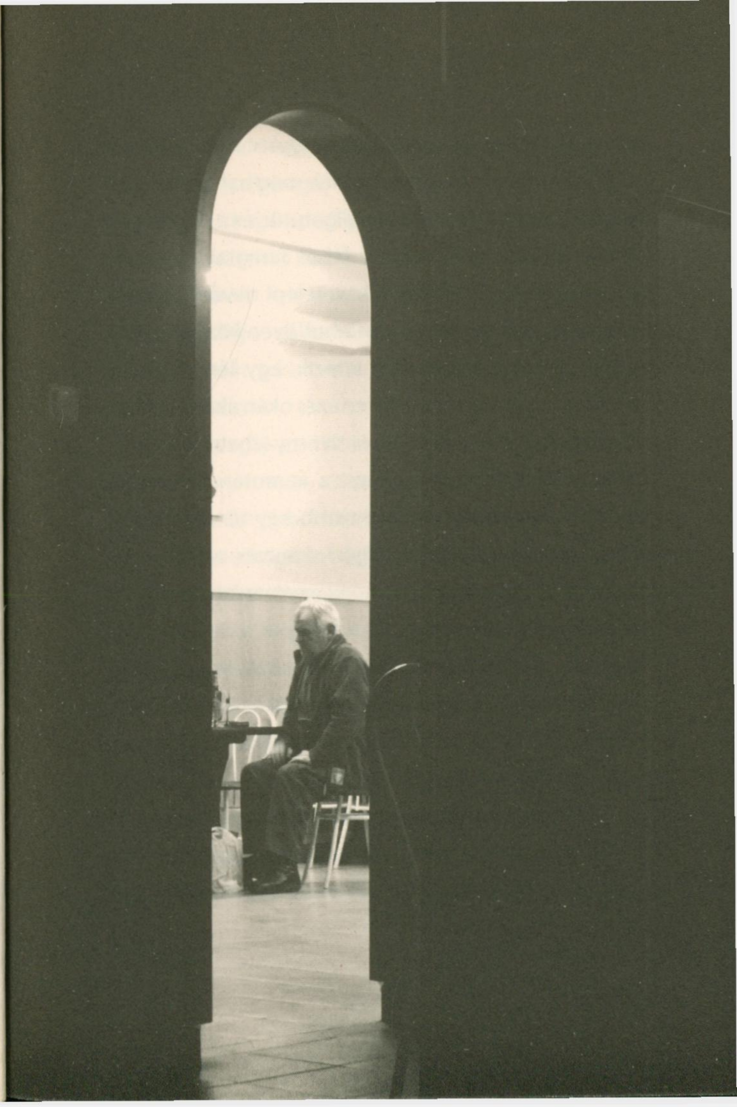
Az egyik éjszakai taxis kitartóan állítja, hogy a hatvanas években a város Íróutcáiba (Tolsztoj, Karinthy, Gorkij stb.) azért ültettek annyi cseresznyefát meg meggyfát, mert valaki elhitette, hogy az jó az atomeső ellen. Amikor ezerkilencszázhatvanötben a nagyapám elültette azt a fát, amiről ilyen derék, férfiasat lehet esni, és ezzel az egyetlen valamirevaló fizikai kapcsolódási lehetőséget adta számunkra, hiszen néhány évvel

azelőtt, hogy én megszülettem volna, ő viszont meghalt; szóval, amikor az ásóval lapogatta a földet a facsemete körül, egyáltalán nem gondolt az atomesőre, a cseresznyepálinkára meg nagymamám befőttjére annál inkább. Az esőre amúgy sem gondol az ember, hanem állja. Ebbe a világképbe az amcsik egyszerűen nem fértek bele.[2]

Aztán mégis: mintha kizárólag a gyümölcsfák alapján lehetne tudni, hogy éppen járunk *valahol*. Ahol sűrűsödni kezdenek, ott indul, ahol pedig ritkulni, ott már véget is ér ez a furcsa városi belterület, ami valahogyan beszorult négy nagyobb út közé. Az egykori Videoton főbejáratától indul a nyúlványvidék, és a Budai út egyik sarkában tűnik el végleg. A 8-as út túloldalán lévő Almássy-teleppel tulajdonképpen csak kényszerű névrokonságba került, mert egy Almássy-

---

[2] „A nyugati rakétafegyverek nyilvánosságra kerülő további adatairól olvasóinkat a jövőben folyamatosan tájékoztatjuk." Légoltalmi Szemle – A BM Légoltalom Országos Törzsparancsnokságának folyóirata. 19. szám, 1962. június. „81. Belső használatra".

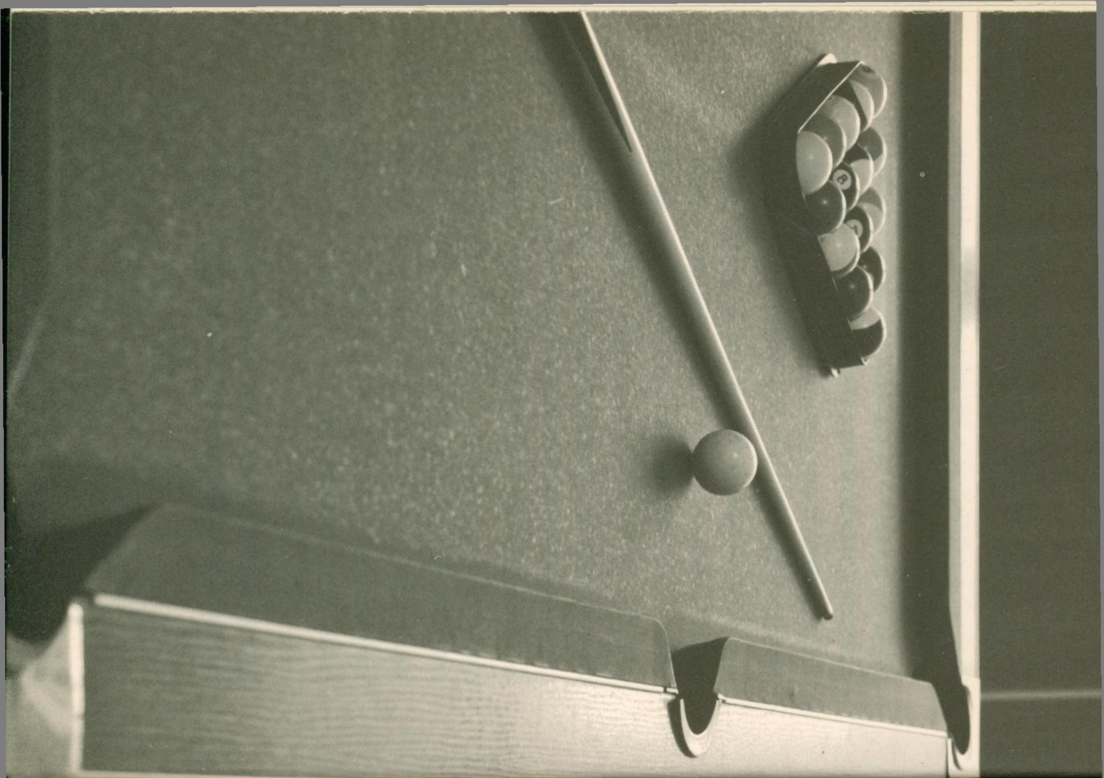
telepinek nem mondhatjuk, hogy mi is telepiek vagyunk, egy igazi szőlőhegyinek meg azt nem, hogy öreghegyiek, tehát mélyen hallgatunk, és a *Papagáj*ba járunk, ahol tudják, milyen fából faragtak bennünket. Amúgy meg nekünk is van telepi nevünk, éppen a Papagáj, de ez leírva nincs sehol, ilyen közigazgatási terület természetesen nem létezik, egy fénymásolási probléma vagy egyszerű félrenézés okán akár a statisztikai hibahatár senkiföldjén is tivornyázhatnánk. Valójában soha nem fájlaltam ezt a karantén-életérzést, hiszen nem is karantén ez, inkább egy tervgazdasági oázis, egy ottmaradt félpolgári skanzen, amibe még azokat a társasházakat és négyemeleteseket is (ezek színes építőelemeiről kapta a környék a nevét) olyan diszkréten tudta odahelyezni a fák közé, vagy a kiserdő szélére, a Lehel utca ívébe, egy munkásrealista tervező kéz, hogy annak gazdája előtte bizonyosan nem Iszakovszkijt olvasott, hanem minimum Apollinaire-t, és szerelmes is volt, de inggombszakadásig.

A kocsmalátogatásnak vannak szabályai, még ha nem is túl sok. A lakóhelyéhez legközelebb eső

kocsmába például nem jár az ember. Jelenlegi lakhelyem és a Papagáj esetében azonban van kiskapu. Ezt a kiskaput pedig Vidám Szamárnak hívják, és a két párhuzamos hasáb épület innenső sarkában, az élelmiszerbolt hozzátoldásában kapott helyet. Így a Papagáj légvonalban is és a konkrétan megtett lépések számát tekintve is már csak a második legközelebbi kocsma.

A Papagáj ezerkilencszáznyolcvannyolc február hatodikán nyitott, és az asszony, aki a tulajdonosa, boldog ember. Ezt abból tudom, ahogy a dátumot mondja.

Én, ameddig csak lehet, késő őszig kint maradok a hosszúpados teraszon, és kitartóan azon a képen gondolkodom, amit odafelé gyakran látok: egy nejlonotthonkás asszony labdázik a pályán, kora tavasztól kora télig, sápadt, de vastag, felhőszerű unokájával, és a gumilabda minden egyes alkalommal, minden földre csapás után, egyre magasabbra pattan, föl, a négyemeletesek alig szűkülő magasságába. Aztán vissza. Az asszony mindig elkapja. Egy helyben állnak, és fogyóznak. Ilyenkor mindig arra gondolok, hogy nincs nála

nagyszerűbb asszony a világon, hogy két lábbal, ilyen szilárdan áll a földön. És közben mégis tud labdázni.

Aztán hazaindulok. A kora őszi lomtalanítás folytán egy komplett, kitelepített lakótelepi konyhába ütközöm a pálya szélén. Egy hamisítatlan Karinthy téri konyha, piros műbőr sarokülővel, zománcfestékkel ezerszer átkent szekrényekkel, hokedlik, sámlik, és mindenen az étolaj meg a nikotin közös, már szagtalan sárgája. Zseblámpával világítok. Közben a túloldalon bezár a kocsma, a vendégek biciklire ülnek, vagy sétálnak, ilyenkor már nem nagyon szólnak semmit. Az évekkel ezelőtt ottfelejtett fénygirland adja a kontúrt a kilépéshez. Én a pálya széléről nézem őket, kicsit belerúgok a bútorokba a földön, megmozdul körülöttem a konyha. Meggypálinka, cseresznyebefőtt, fölöttem lengedeznek az atomfák, már mindenki otthon, ma már senki nem elérhető, telefonok kikapcsolva, kertkapuk bezárva, elsötétülnek az erkélyek és a lépcsőházak. Mára vége.

És akkor átsétálok a játszótérre. Néhány évvel ezelőtt átépítették, száműzték onnan gyerekkorom nem

EU-konform vasgömbjét, de még a mászókat meg a rakétát is, csak a hinta korlátja maradt meg. Fű helyett süppedős gumilapok. Leülök a padra, és kiderül, hogy a játszótéren van Wi-Fi. Rakéta nincs, Wi-Fi van. Rácsatlakozom. És közben arra gondolok, hogy azért néha mégis milyen jó tud hozzánk lenni ez az élet.

Csak ne essen. Akkor meglesz a reggel.

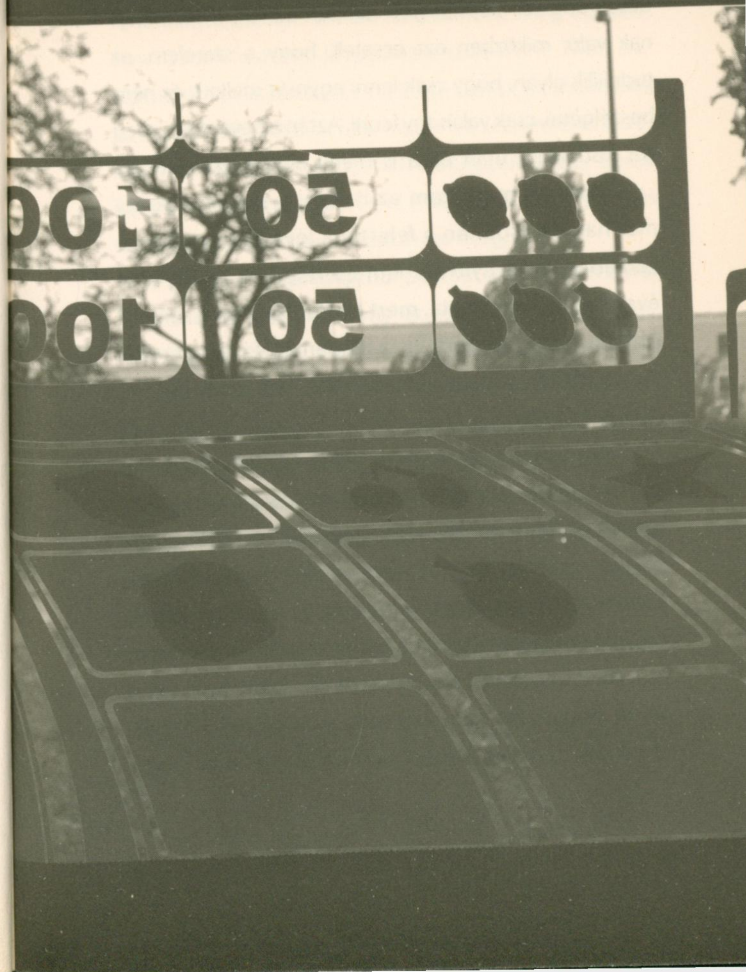
3.

„Lámpással keresem az igazit én."
(Slágerszöveg, 1954)

Az élet az olyan, mondja Isti, amikor belép a *Panamá*ba, hogy elég furcsa érzés, de meg lehet szokni. Azért, amikor vissza vagyunk térve az Anyagba, és csak lebeg az energiánk az éterben vagy hol, az biztos sokkal kényelmesebb, mint amikor így ki vagyunk csapva élőlénynek. Aztán mégis úgy vagyunk vele, mint a kocsmával. Ülünk otthon a melegben a díványon, megy a tévé, mindenünk megvan, aztán egyszer csak elkezdünk vágyni arra, hogy lemenjünk egy sörre. Aztán az egy sörből kettő lesz, a kettőből három, és így tovább, míg végül reggel hétkor fáradtan és csapzottan érünk haza, üres zsebekkel, de ezer élménnyel, és azzal a szilárd elhatározással, hogy ez most fordult elő utoljára. Valahogy így vagyunk ezzel az Anyagban is, mondja Isti, és az Anyag szó elejét jól megnyomja, hogy érzékeltesse a nagybetűt.

Elkezdünk vágyni egy sörre, és ekkor eléri a Panama pultját. Délután négy óra van, a városi vasútállomás környékén ma már járt a postás.

Isti, legalább karácsonykor ne. Mármint, hogy karácsonykor ne kelljen megint a nagybetűs, közös Anyagról hallani, mégiscsak a Jézus születésnapja. Pedig a Panamában elég sok mindenről lehet értesülni. Én például itt tudtam meg, hogy a nyelv, mármint a magyarok nyelve, és minden bizonnyal mindenki másé is, szóval, hogy a nyelv, az olyan, mint a folyami kavics. Állandóan alakul, formálódik, és ebbe a belefér a Szentírás szövege, Demjén Rózsi *Hogyan tudnék élni nélküled*je, de még az is, amikor Isti reggel kilép az erkélyre, és fingás közben, gyönyörűen és az álomtól még mámorosan, elkáromkodja magát. Nem beszélve Arany és Petőfi levélváltásairól. Mert hogy az is a nyelv. Aztán a Panamában tudtam meg azt is, hogy mi az igazi szerelem. Bár kétségtelen, hogy ez elsőre elég rosszul hangzik. Ülünk az ablaknál, reggel kilenc óra, én munka, a többiek pedig, úgy látom, bevásárlás után. A férfi szatyrában, aki háttal ül nekem, szemben a laposan

beszűrődő téli napfénnyel, tompán surrog a rácpontynak való, miközben azt ecseteli, hogy a szerelem, az tudniillik olyan, hogy csak lenni egymás mellett, és nem beszélgetni, csak valahogy lenni. Aztán a bevásárlás, meg két kisunikum után haza is megy ahhoz, akivel ez jó.

Mire én megiszom az italom, a szatyros ponty már nagyot csobban a felettünk lévő ház egyik vaskádjában, amit nyilván nem cseréltek ki az ötvenes évekbeli beépítése óta, mert ha jó, akkor meg minek? Ahhoz, hogy megértsük a Panamát és megértsük Vasútvidéket, ahhoz először meg kell értenünk az ötvenes éveket.

Amit innen nézve nem olyan könnyű, úgyhogy csak a mese és a hiánygazdasági varázslat útján indulhatunk el. Az én generációm nagyjából azt látja bele az ötvenes évekbe, amit az egyes történetekből kiolvas, a mondatok egymásnak feszülését, a mondatok között maradt levegőtlen tereket. Hogy mindenki, aki belefog, küzd a nyelvvel, a saját szavaival. Aztán meg azt is látjuk, hogy talán nem volt még a magyarok világtörténelmében olyan évtized, amikor az emberek ennyire kétségbeesetten voltak szerelmesek. Még egyszer: egymásnak feszülés, levegőtlen, szűk terek. Több beszámolót lehet hallani arról, hogy voltak olyanok, akik az ágyban vészelték át a forradalmat, sőt, emlékeik szerint, talán az egész évtizedet. Átkufircoltak egy egész Rákosi-rendszert. Az ötvenes évek tehát csak nyelvi és szerelmi szempontból közelíthető meg.

A ránk maradt fotókból például semmi nem derül ki. Ülünk, és nézzük, ahogy tíz évnyi permanens napsütésben és izmos vidámságban épül egy gyönyörű ország. „1954-ben a Béke téren folytatódik az építkezés. Egy 36 lakásos épület munkálatain minőségi és mennyiségi versenyben áll egymással 'az ország legjobb gyorsfalazó brigádja', a Vörös Meteor és a Vörös Csillag brigád."[3] Ezt a kétségkívül gyönyörű mondatot *A Vasútvidék története* című, kétségtelenül alapos könyvben olvashatjuk, ám a Panama még az ebben föllelhető fotók egyikén sem jelenik meg. A Panama-

---

[3] Farkas Gábor, Szalai László (szerk.): *A Vasútvidék története*, 2006.

rejtélyt csak tovább bonyolíthatja az az aprócska adalék, hogy a közeli gimnázium tanulói, a vasvárisok, a három kocsmát, a Hungáriát, a Gombát és persze a Panamát, magában foglaló kocsmatúrát, nem minden ok nélkül nevezték Bermuda-háromszögnek.

December 23-a délutánja a Panamában áldott időszak, csöndesednek a fények, a poharazgatást megáldják a csomagolópapír angyalok, ünnepivé válik minden koccintás, a fenyőgirlandok és égősorok bazári, mégis otthonos fényében szelídülnek az arcok is. A kifüggesztett árlap egy tükör, arra írták fel filctollal a tételeket, és Isti most ezen a tükrön keresi a filctollvonások között saját előtűnő arcvonásait.

Alig múlik el öt óra, amikor az ajtón, jól felismerhetően, egyetemisták lépnek be. Most jöttek a pesti vonattal, és ahogy az egyetemisták általában szoktak, mondat közben érkeznek a pulthoz. „Hiszen ez csak érvként szolgál a bennünk lakozó szkeptikus ellen, őt kell meggyőznünk és legyőznünk." Te még mindig a karácsonyról beszélsz? Nem, én már az Istenről. Na, az jó, de neked amúgy is kuss van, mert te Müller Pétert

olvasol. Mondtam, hogy ajándék lesz. Isti ekkor kicsit elszomorodik, nem szereti, ha Nietzschét idéznek a pultnál. Pláne, ha müllerpétereznek is mellé.

Aztán a Panamához közeli kultkocsmára terelődik a szó, hogy átmennek-e oda később, vagy nem. Miközben leülnek az egyik asztalhoz, a Kovács Ákos indiánkorszakából származó pólót viselő fiú megpróbálja elkedvetleníteni a többieket: Mert ott, bazmeg, mondja, soha nem játszanak magyar zenét, csak a labanc Parov Stelart, meg a zsidó Ray Charlest...

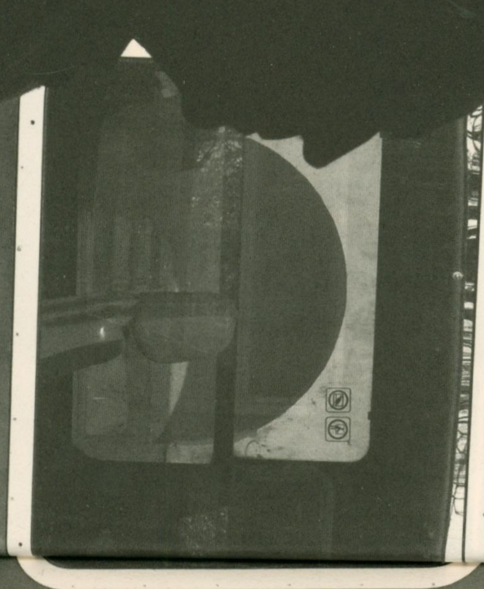
Aztán megint a karácsonyról.

Mert a Lovasi is megmondta a szólólemezén, hogy „nincsen a Mennyország". Hát persze, hogy ezt mondta, mondja erre az Ákos-hívő, mi mást is mondhatna egy olyan, aki eladta magát: mert kilencvenhatban a Tímár Péter vett neki új autót, hogy hajlandó legyen elénekelni, hogy „csíni-csinibab", meg a Kossuth-díjat is úgy pacsizta le személyesen a Gyurcsány–Bajnaival néhány remek, orfűi építési telekért cserébe. Mert az ilyen azt hiszi, hogy mindent megtehet; még az istenről is beszélhet.

Na, Isti, akinek fogalma sincs arról, hogy ki az a Lovasi András (bár a *Ha az életben*t részegen tudja kívülről), ekkor lép ki a Panamából, mert már tele van a feje a Müller Péterrel, a Nietzschével, meg már a Kovács Ákossal is. És akkor a teraszon beleütközik valakibe. Elnézést, mondja Isti. A férfi viszont nem mondja azt, hogy semmibaj, se azt, hogy a kurvaanyádat, világosszürke dzseki van rajta, jókora csizma, mindkét vállán vastagfülű spáros szatyor. Az arcán jégvirágba borult a tébécé. Elnézést, mondja újra Isti, és a karácsonyra gondol, meg arra, hogy ha tényleg úgy van, ahogy az eddigiek alapján kinéz, hogy nincsen az isten, meg a megváltó fia, a Jézus Krisztus se, akkor legalább ez a férfi, legalább ez magára vállalhatná a dolgot, úgyis ráér, és lehetne olyan drága, hogy megbocsát mindannyiunknak.

Mert különben aztán tényleg el vagyunk veszve.

4.

„Az életszínvonal növelésében elért eredményeink ismeretesek."
(Kádár János beszédéből)

Abban az évben egy nap alatt lett nyár. Aztán tél, aztán hirtelen tavasz, lucskos ősz, megint tél, aztán megint nyár. Amikor ezt írom, jókora májusi szelek mozgatják a zöldet, és az ágak csak karistolják, karistolják ezt a hideg, babakék boltívet, az eget. De tegnap még nyár volt, igazi fülledt nap. Azt hiszem, az évszak beálltának sehol máshol a városban nincsen ilyen egyértelmű, szembetűnő és egyben gyönyörű jele, mint a maroshegyi *Rádió* presszóban. Ilyenkor ugyanis csak a kis kerthelyiségen át lehet bemenni az épületbe, a rózsaszín kocka épület főbejáratát ugyanis elfoglalja egy apró fagyispult, mely innentől kezdve, még vagy három-négy hónapig, elkeseredett, de tiszteletre méltó harcot vív majd a közeli Jolán bisztró

fagyi-orgiájával, a Rádióba betérő döbbent felesezőkről nem is beszélve. Hát, ilyen az, amikor a Rádióban ér a nyár, mert már megint elméláztál; nem az, hogy a dús virágok, a zöld műanyag kertiszékek meg a napszítta napernyők, hanem hogy az egyik nap az ajtón mész be, de a másik nap már az udvaron át távozol. Mi sem egyszerűbb ennél.

Semmi sem egyszerű.

A Maroshegy legismertebb kocsmája ugyanis nem a Rádió. És akkor még az is ott van, hogy a neve ellenére nem átall az úgynevezett Rádióteleptől több utcányira helyet foglalni, egy élelmiszerbolt társbérletében. Ha a Maroshegy és a Rádiótelep környékén járunk, természetesen a Pucokra, a bezárt, majd megújult Tücsökre és a sorházak útvesztőiben megbúvó ivókra gondolunk, a Rádió megint csak egy olyan presszó, ami diszkrét és megnyugtató távolságot tart a legközelebbi főúttól, a Balatoni úttól. Abban pedig nincs semmi szimbolika – ne is gondoljunk semmiféle hasonlatra, például a történelem spiráljához vagy a közgazdaságtani hullámhegyekhez és hullámvölgyekhez, de még

SZTE Klebelsberg Könyvtár SZEGED 1.

EMELJÜK POHARUNK
A MAGYA
OLIMPIAI

életvonalunk ívéhez sincs semmi köze annak az egyszerű ténynek –, hogy ha a Rádióba kerékpárral indulunk, akkor csak néhány száz métert kell fölfelé tekernünk a Balatoni út emelkedőjén, és a következő egy kilométert már suhanva, tulajdonképpen tekerés nélkül tehetjük meg. És akkor még azt is vegyük hozzá ehhez, hogy egy hegyre (Maroshegy) miért egy hosszú lejtőn érkezünk. Mondom, semmi sem egyszerű. Ahogy például a névadás sem. Bár tapasztalt kocsmaalapítók jól tudják, hogy a kocsma neve úgyis csak az első egy-két hónapban számít, utána az emberek vagy megszokják, ami van, vagy elnevezik máshogy, becézgetik Körbeszarosnak, Kismocsoknak, Papinak, Könyvtárnak, Patyolatnak, vagy ahogyan az a Rádió esetében van: Négycsöcsűnek. A név etimológiai vizsgálatának kulcsa egy sör, egy kisunikum és egyetlen kérdés, innentől a kutatómunkát az olvasóra bízom, mindenki járjon utána maga. Ennél bonyolultabb a Jolán bisztró elnevezésének története, ami valamelyest a Rádió megnyitása előtti időszakra, a nagy állami vállalatok felívelésének idejére nyúlik vissza, amely felívelést persze a maroshegyi lejtőnél

valamivel hosszabb lejtmenet követett, és akkor még finomak voltunk. Ha fagyinyalás és fröccsözgetés közben belegondolunk, hamar megláthatjuk, hogy a Jolán szó egyetlen betűjének kicserélésével egy másik értelmes szót kapunk: Volán. Lám, még az állami nagyvállalatok burjánzásával egyenes arányban elszaporodó vállalati kocsmák időszakában is, hogy is mondjuk csak, a munkásideológia szempontjából neccesnek ítélték, hogy egy közönséges ivót a közlekedési cégről nevezzenek el. Képzeljük csak el, a tábla már kész, mit lehet tenni, a tervgazdaság, a hiánygazdaság nem a pazarlásról szól, elvtársak, hát nem szarjuk mi az alumíniumot, pláne nem a zománcfestéket. Vagy azt gondolják, hogy a munkás eleink vérverejtékével, izzadtságával, könnyeivel és jobbára önfeláldozásával felépített gyárépület rakodóperonjának dicsőséges aranykapuja, szóval, hogy az maguk szerint egy segg? Nem gondolták. Azt viszont akkor hirtelen megtanulták, hogy a V betűből hogyan lehet J-t csinálni.

A Rádióval ilyen probléma nem volt. Egyrészt azért, mert nehezebb más értelmes szóvá átfabrikálni,

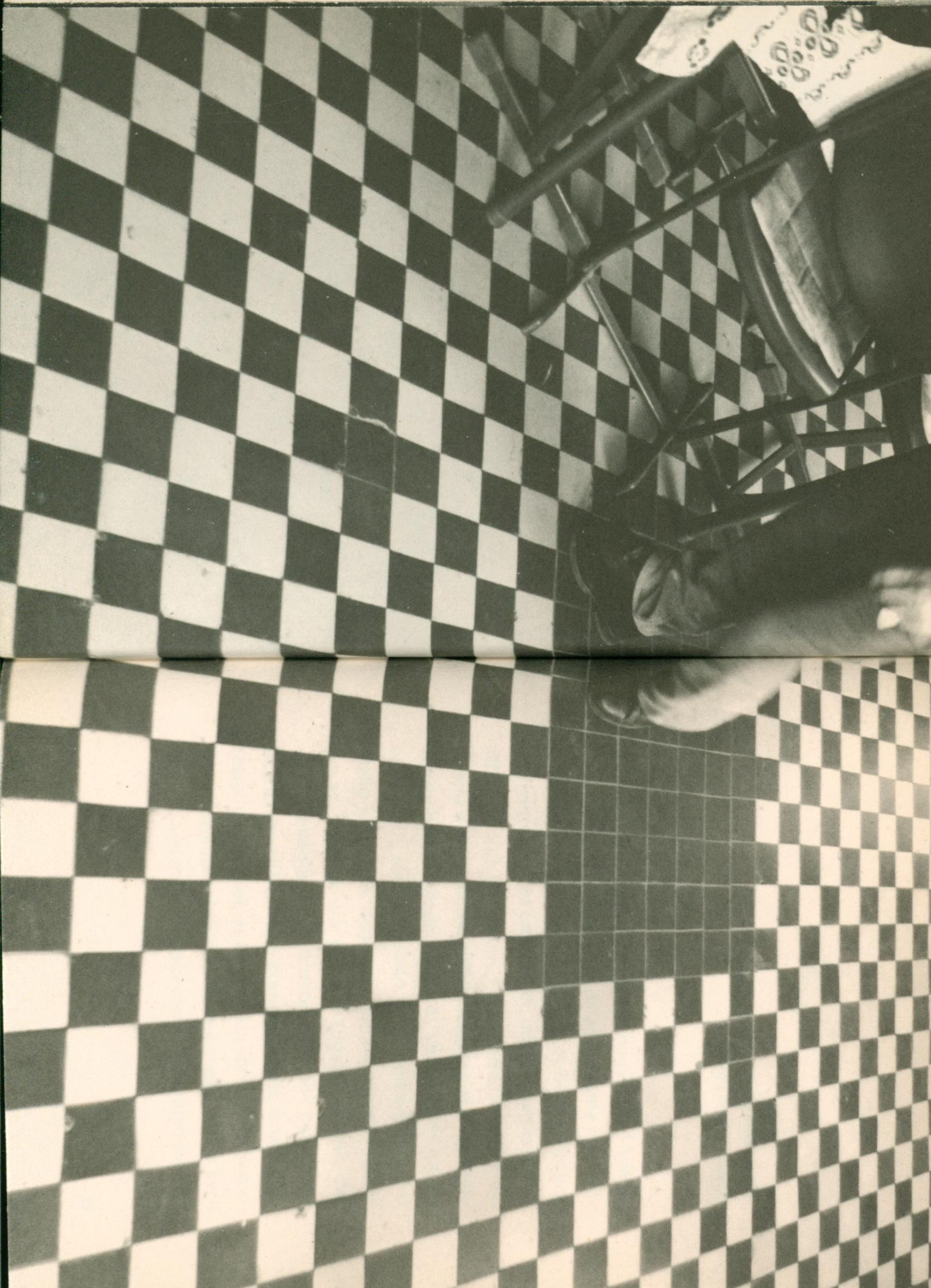
másrészt meg a rádió ugye mindenkié, egészen pontosan a népé, legalábbis, amíg a nép azt gondolja, azt hiszi el, amit a rádióban hall. Viszont az egyszer biztos, hogy ehhez már reggel hatkor inni kell. Ezt a Rádió presszóban ezerkilencszázhatvankilenc óta tehetjük meg, amint azt a pult mellett üldögélő úrtól megtudom. Nem a Rádió a Maroshegy legismertebb kocsmája, de az biztos, hogy a legvidámabb, a legbarátságosabb és a legrózsaszínűbb. Egy romkocsma, amelyik úgy romkocsma, hogy nem akar az lenni. Egy ötödik kerületi hely csak szeretne magának ilyen bútorokat és ilyen lakberendezési trükköket, nem beszélve a jókora biliárdasztalról; a pult fölött sorakozó kupákról és serlegekről pedig csak álmodhatnak az ötkerbeli puhányok, és csak most jön a kegyelemdöfés, hogy a Rádió és az Akác kocsma biliárd-vándorkupája az esszé írásakor éppen a Rádiónál van.

Amikor beesteledik, még mindig a kerthelyiségben ülünk. Vihar készül, három napos. Ekkor, mint elég gyakran, ha szomorúak errefelé az emberek, az a legenda kerül szóba, mi szerint a maroshegyi rádióállomáson

futott keresztül az a távíró üzenetváltás, ami Kun Béla és bizonyos Vlagyimir Iljics között zajlott az 1919-es kommün idején. Az akkor még igen foghíjas maros-hegyi telkek fölött állítólag elszállt néhány mondatnyi világtörténelem. És azóta is, ki tudja, mi szálldos ott a levegőben, a kerthelyiség napernyői fölött. Erre már nem is kérdezek rá. Olyan szépen isznak.

5.

„Nekem nincsen szívem / Pedig valaha volt."

(Bory Jenő szobrász)

Statisztikailag igazolható tény, hogy abból sokkal több tragédia következett, ha egy kocsma nem nyitott ki, mint abból, ha kinyitott. A bezárt kocsma arra kényszeríti az embereket, hogy hazamenjenek, idő előtt, indokolatlanul; vagy esetleg felelőtlenül, a kellő előkészületek nélkül érkezzenek meg munkahelyükre – balesetveszélyes szituációkat idézve ezzel elő –, sőt, egyáltalán, hogy bemenjenek. Azt pedig jól tudjuk, hogy minden háziasszony rémálma az, ha a ház ura, fényes nappal, mondjuk, délelőtt tizenegykor színjózanon azzal állít haza, hogy hozott tizenhárom kiló zsemlemorzsát, hozzá leértékelt vadkanfilét, és hogy akkor most ebből azonnal csináljunk valamit, közben ő megjavítja a kerti lámpát, ami még a Ceaușescu-ítélet napján romlott

el, mert ma valahogy annyira nem találja a helyét. És ez csak egy példa a sok lehetséges tragédia közül. A kocsma népe, a bezárt kocsma hatására kirajzik, és ha lehet, még kiszámíthatatlanabbá és veszélyesebbé teszi ezt az amúgy sem egyszerű, kora tavaszi Kelet-Európát.

Persze a *Pálma* nem volt mindig bezárt kocsma.

Nem is az, hogy a jég hátán is megélni, hanem, hogy én még nem is éltem máshol, mondja a délutáni Első Vendég a Pálmában, és tudja, hogy ma, május 21-én, szombaton nagy nap virradt a városrészre. Ilyenkor elmúlik a szomorúsága, és már a csókolózáson jár az esze, olyan büntetőjogi közhelyeken, hogy csókot lopni, meg virágot, azt bizony szabad. Mert ezen a napon fiatalokkal telik meg a környék, és az Első Vendég minden órában olyan élményekkel, olyan mondatokkal, bennragadt vallomásokkal a torkában tér meg a tavaszi Pálmába, hogy abba még a vastraverz is belepuhul.

Minden évben van ez a nap, amikor a város északi része, a Máriavölgyi, a Kassai, a Kosztolányi és

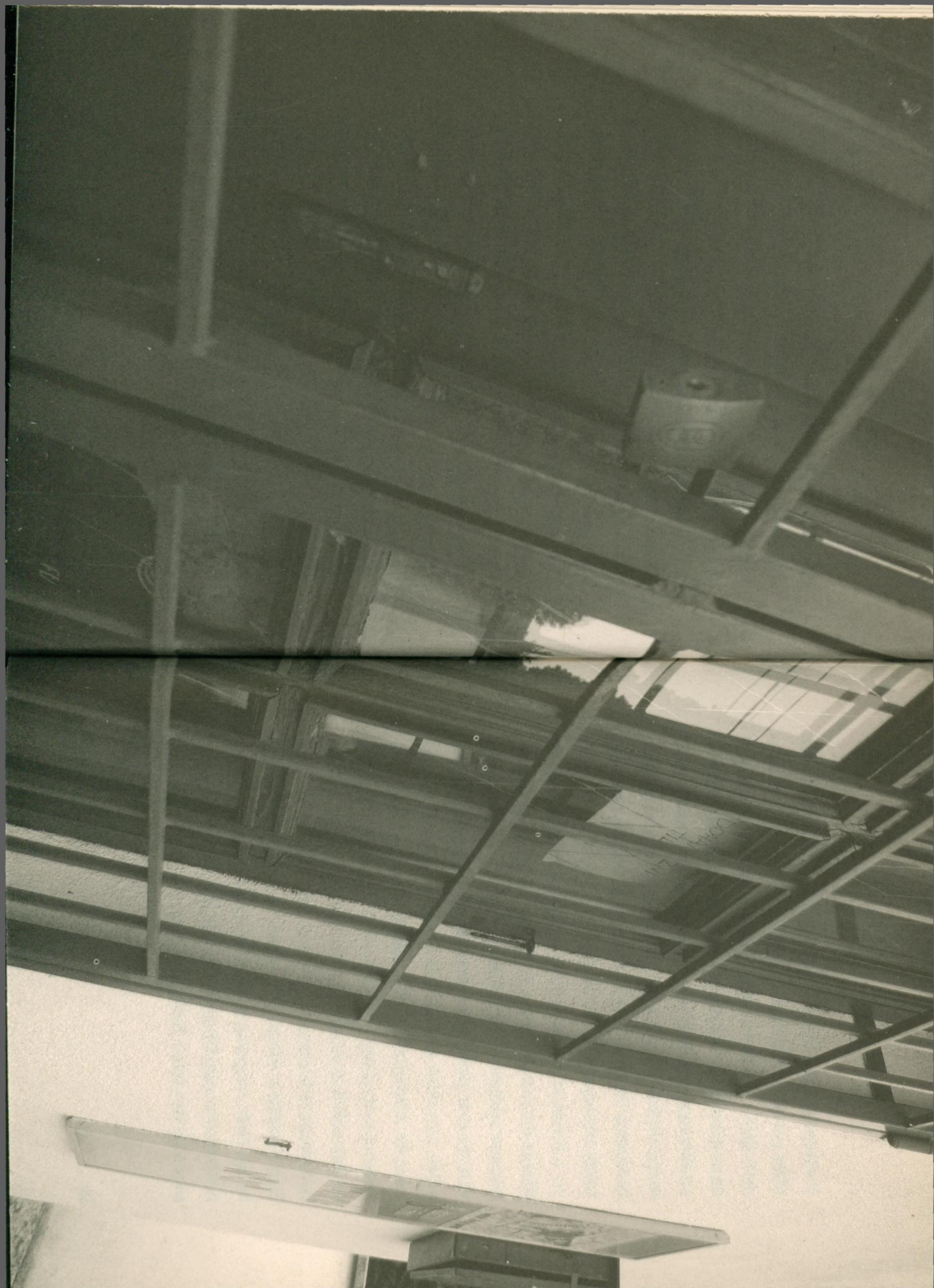
a Vágújhelyi utca környéke megbolydul, a Bory-várban[4] világraszóló mulatság van, a fiatal vendégek szó szerint ellepik a környék kocsmáit, és ilyenkor bizony a Pálmának is jut egy kis figyelem. Mert azt jól tudjuk, hogy a legtöbb nagy *kocsmabolygó*nak van egy kisebb, ritkán emlegetett holdja: a Fortunának a Topogó, a Vadászkürtnek a Matróz, a Kaisernak a Faló, a Kassai utcai Aladdinnak meg a Pálma. Hogy ez hálás szerep-e, ki tudja, annyi mindenesetre bizonyos, hogy a Pálma derék házaspárja, úgy is mint a város utolsó igazi vendéglátósai, ilyenkor fekete mellény-

[4] „Arra a kérdésre, hogy miért épít valaki a XX. században középkori lovagvárat, találóan válaszol Dr. Bardon Alfréd építészmérnök, festőművész, ny. műszaki egyetemi tanár a *Technika* c. mérnöki szaklap 1938. évi 7. számában írt tanulmányában: 'A Bory vár megteremtésénél a legfőbb hatóerő az alkotóművész fantáziája volt (...). Bory, a regényes idealista és művészlélek, – és ez a meglepetés a Bory várban – tudományosan kutató és szakember, a beton alapos ismerője. A Bory vár egyben betonkísérleti állomás is.'" (Dr. Ágoston Béla Bory-füzete, évszám nélkül, 79.5682 FEJÉR)

be, vasalt fehér ingbe, csipkés blúzba bújnak, és ezen a varázslatos május végi fesztiválnapon már kora hajnal óta együtt csiszolgatják tökéletesre azt a mondatot, hogy: „Igen, van hideg Soproni."

És kell is az bizony, mert ezek a jóvágású fiatalok fáradtan és szomjasan érkeznek, mert a hegy, a túra, a kemény menetelés és a környék útvesztői felőrlik az energiát. Az Öreghegy egy nagy titok, még az öreghegyieknek is. Azt tudjuk, hogy szőlőhegy, kusza útvonalakkal, ottmaradt présházakkal és a helyükre épített apartmanokkal. A tudatos városrendezés teljes hiányát jelzi azonban, hogy még a legtapasztaltabb, egyben tehát legzordabb és legcinikusabb taxisok is visszaváltanak kettesbe bizonyos területein, utcanévtáblákat kémlelnek, sűrűbben kapkodják a sósmogyorót, és csak nagy sokára vallják be, hogy errefelé ők is eltévednek.

De akad itt más furcsaság is. Az embert másnap, május 22-én, vasárnap kora délután, amikor izzadtan és füstszagúan felébred, kétségek gyötrik. A langyos zuhany alatt újra összerakja az életét, és azon belül

is a tegnapi napot. Bory-vár, Aladdin, Pálma kocsma, after party. Jó. Húsleves, gyógysör, nyolc nem fogadott hívás. Aztán hetekkel később újra elmegy arra, és nem találja a Pálmát. Másik úton jöttem föl? Eggyel arrébb vagy visszább? Hónapokkal később találja csak meg, amikor meglátja az autóból a tuják mögül előbukkanni. De ekkor már zárva van. És abban az évben talán már nem is nyit ki többet.

A kocsma, amelyikbe az év egyetlen napján ittasan érkezik az ember, és onnan ittasan távozik, az a kocsma valójában nem történt meg. Az az idő máshol van, és már nem lehet visszamenni érte, mert nem adják, rácsukták az ajtót és a vasrácsot.

Az eddig elmondottakból látszik, hogy egy kocsma nyitva vagy zárva tartása egyszerre filozófiai és asztrofizikai kérdés. Valamilyen módon a fekete lyukakhoz is biztosan köze van, gondolja a délutáni Első Vendég a bezárt Pálmában, és a falnak támaszkodik. Nem mond semmit. Lehúzza a huszárdecit, és nekiszomorodik. Olyan bennragadt, izzadt szomorúságokkal van tele a torka, hogy a két deci pálinka alig

talál utat lefelé. A bezárt kocsmára közben leszáll az este. Az Első Vendég még mindig a filozófia és az asztrofizika között próbál kapcsolatot találni, végignéz a többieken. A kocsma két ellentétes sarkában például Hamvas Béla és Claude Lévi-Strauss borozgatnak, egymással szemben ülnek, fejben zsíroznak, két paklival, és közben azon a megfejthetetlen kommunikációelméleti kérdésen gondolkodnak, hogy a magyar kocsmákban miért úgy beszélgetnek egymással az emberek, hogy mindenki másik asztalnál ül. (Claude egyébként csal, de kidumálja magát.) Az Első Vendég még jobban elszomorodik: miért mindig a magyarokat kell elővenni?

A bezárt kocsma ajtaja csak kifelé nyílik. Csupán a szétszórt csikkekből lehet tudni másnap, hogy valaki járt ott. Amikor az Első Vendég hazaindul, már elmúlt éjfél, nem találkozik senkivel, és őt sem látja senki. Pár méterrel arrébb elfogy a lába alól a beton, aztán megbotlik valamiben. Megkapaszkodik, szőlőlevelek súrolják az arcát. És mi ekkor már tudjuk, amit az Első Vendég még nem, hogy 1897-et írunk, június van,

éjszaka, és pár perc múlva elindul az a szörnyű jégeső, amilyet a város népe emberemlékezet óta nem látott. Tyúktojás nagyságú jegek potyognak az égből.

És ekkor már ő is kezdi érteni, mi történhetett: a szomorúság, a viszonzatlanság, a Hold, a feketelyuk, a huszárdeci, a hirtelen mélabú, meg az elröppenő századok: megint *nagymagyarországra* itta magát.

És nem is az, hogy az évszázad jégesője veri a tarkóját, nem is az, hogy megint berúgott, vagy a Jóisten már megint nem segít, és nem is az, hogy éppen ott bukik orra a szőlőtőkék közé ültetett paradicsompalántákban, ahol évítizedekkel később az elszakított városokról (Vágújhely, Kassa, Kosztolány) elnevezett utcák futnak majd; hanem hogy ezt az egész hóbelevancot úgy ahogy van: nincs kire fogni.

6.

... amiről nem derül ki immár soha semmi. ...
(Parti Nagy Lajos: Egy bőrönd repülő)

Harminc perce ülök a pultnál, hogy melyik pultnál, tetszőleges. A városban, egy kocsma városban, a kétezres években, minden bizonnyal. A harminc perc az nem jó, ilyenkor jön a dilemma, hogy várjak-e még, és akkor rendelni kell még valamit. Vagy lekéstem a következő buszt is, vagy éppen nem jön az, akivel meg volt beszélve az időpont. Felhívjam? De mi van, ha azt mondja, csak most indul el? Megint harminc perc, megint a határ, megint a dilemma.

A kocsmákban szinte a leggyakrabban elhangzó mondat – természetesen – léthazugságra épül. Így hangzik: „Iszunk addig egy sört?" Meddig? És mi az, hogy egyet? A magyar nyelvben van ez a furcsaság, hogy a sört eleve csak többes számban lehet érteni. Szóval ülünk a pultnál, elütjük az időt, amíg majd

történik valami, amíg majd megérkezik az, akit vártunk, vagy indul a busz, a vonat, vagy elalszik otthon mindenki, és akkor végre hazamehetünk.

Egy kocsma város az tágas és rejtélyes, tele van furcsasággal, de otthonos és valahogy kézzelfogható. Megnyugtatóak az ellentmondásai, mert így a mieink is annak tűnnek. A Piccolo sörözőben nincsen pikoló, a Palotavárosban panelházak vannak, az Öreghegy egy domb, a Feketehegy egy végtelennek látszó síkság, a Maroshegy meg egy völgy, az úgynevezett „Elkerülő út" pedig tulajdonképpen két részre osztja a várost, tehát nem kerül el az égvilágon semmit.

Egy kocsma városnak vannak zugai, lugasai, el lehet benne bújni egy sarokasztalnál akár évtizedekre is, csak közben eltűnik alólunk a város. Ha véletlenül elmélázunk egy sör mellett a tóparton, mire felnézünk, már nincs körülöttünk a Vidámpark, sőt már a terasz sincs meg, amin ültünk, csak az üres korsót szorongatjuk meglepetten, vagy például egészen más néz vissza ránk a pultból, mint azelőtt. Ha visszanéz valaki egyáltalán. Ha van még egyáltalán pult.

Egy kocsma város állandóan változik, és egy része biztosan elfogy.

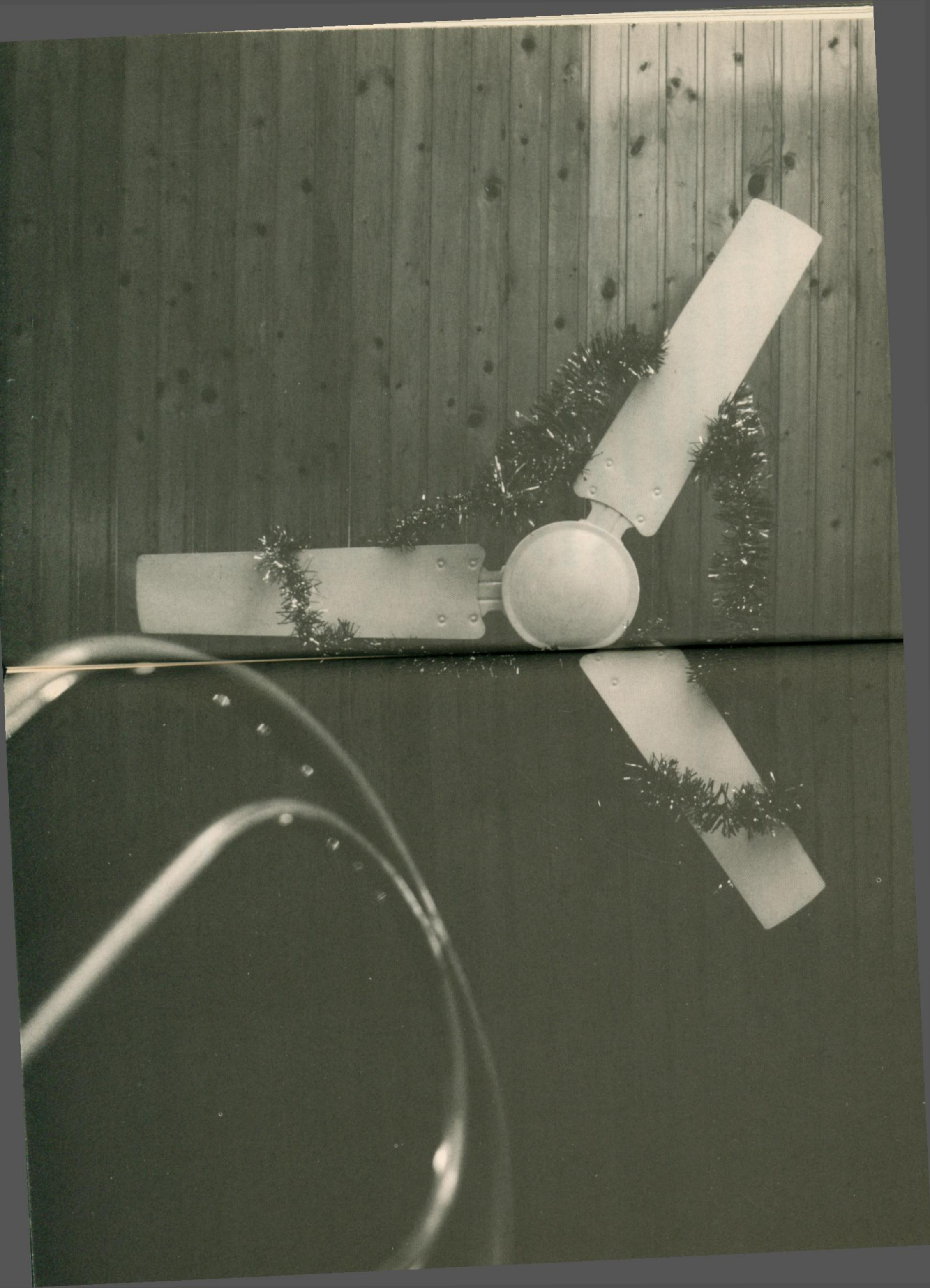
Utolsó sétánk a Strand bisztró régi épületéhez vezet, ahol a pulttal már szinte összenőtt öreg csapos áll, ezúttal azonban a kapuban, és figyeli az utcát, nyújtogatja a nyakát, vár valamit. Akkoriban már nincs jól, ahogy akkoriban a város sincs éppen nagyon jól. Az ősz szakállú pultos az árut várja, de az nem jön. A bent ülő vendégek persze jól tudják, amit Feri bácsi már nem tudhat, nem képes tudni akkor, hogy a nagyker nem azért nem jön, mert elfelejtették, hanem mert nem rendelt. De már hetek óta nem. És akkor lehet tudni, hogy már nem is fog többet. A bent ülő vendégek szomorúan töltenek maguknak az otthonról hozott Zalagyöngyéből, próbálják fenntartani a beszélgetést, és addig is isznak még egyet. Még vagy egy hétig isznak még egyet, aztán már ők sem, és a Strand nem nyit ki többet.

Ülünk egy kocsma városban a pultnál, és várunk valakit, addig is iszunk egy sört. Mármint amíg nem jön. Szóval akkor még egy sört, légyszíves. A haverunk fizet, ha majd megérkezett. Fel tudod írni neki? Mindjárt itt lesz, őt várjuk. Ja, hogy nincs hitel? Neki sincs? Na jó, akkor ezt az utolsót most még kifizetjük helyette, de ha megjött, akkor számolunk. Ideje lenne.

Közben eltelik még egy sör, néhány évszak és néhány pultos. Meg a város is.

Úgy várjuk, ezt a haverunkat, mint egyszeri kocsmáros a nagykert. De nem jön. Ha nem rendelünk, akkor nem jön.

Még egy kör?

JEGYZETEK

1982-ben született Székesfehérváron.

Író, szerkesztő, kritikus. Írásai a Magyar Narancsban, az Élet és Irodalomban, a Kalligramban, a Hévízben, az Irodalmi Szemlében, más folyóiratokban és blogján jelennek meg. A Fejér Megyei Hírlap tárcaírója. A KafkaBeat Kocsmaszínház társalapítója, rendezője. A József Attila Kör tagja.

Korábbi könyvei:

Erik és Csipesz nyomoz (szerk.), Lajka Books, 2011

Új magyarhangok (szerk.), Szent István Király Múzeum + JAK, 2013

SZTE Klebelsberg Könyvtár SZEGED

X 212656

6385
halt.; Sz
XA 192.751

ISBN 978-615-5470-01-1

A könyv megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap támogatta. A szövegek megírása idején a szerző Székesfehérvár város alkotói ösztöndíjában részesült.

nka

Kiadja a József Attila Kör Irodalmi Egyesület és a PRAE.HU Kft.
Felelős kiadó: Gaborják Ádám és Balogh Ede
A kötet szerkesztésében közreműködött: Barlog Károly

Fotók:
Arany Gold Zoltán: 6, 48, 50–51, 55, 56, 58–59, 62, 66–67, 70
Oláh Gergely Máté: 12–13, 16–17, 18–19, 23, 26–27, 30–31, 35, 38–39, 43, 44–45, 80–81, 91
FORTEPAN: 72–73, 77

Grafikai tervezés, tördelés: Varga Gábor Farkas
Készült a székesfehérvári Alto Nyomdában és Kőnig Nóra könyvkötő műhelyében.

A kocsma menedék. Az egyetlen hely, ahol még elbújhatunk a világ elől. A kocsma az emberi civilizáció utolsó mentsvára. Már amelyik. Főként azok, hol nem üvölt Demjén Rózsi vagy a tévéhíradó bemondója, és Wi-Fi-ről még csak nem is hallottak. Itt aztán az emberek isznak és beszélgetnek: Múltról, jelenről, jövőről. Beszélgetnek és isznak. Ahogy azt a civilizáció fénykoraiban tették az emberek. Mondjuk Szókratész vagy Rabelais vagy Krúdy Gyula korában. Czinki Ferenc ismeri ezeket a mentsvár-kocsmákat. Ahová visszahúzódik a világban kisemmizett ember. Ahol némi nyugalom, alkohol és egérút várja. Czinki ezeket a magyar kocsmákat írja meg tárgyilagos szeretettel. Nem kívülről, mert ő is ott ül, egyik kezében toll, a másikban pohár. És figyel. Hogy amikor az Isten angol gyapjúpulóverben és kordbársony nadrágban belép a presszóba, akkor mindent szépen, lassan és aprólékosan lejegyezhessen.

Cserna-Szabó András

2490 Ft

ISBN 978-615-5470-01-1

